

Att forska är att dela

Varför behövs konstnärlig forskning? Konstnären och filmaren Nils Claesson menar att akademien kan vara en plats för samtal och fördjupning i en tid då konsten hotas från olika håll.

TEXT: NILS CLAESSION

"HERR PROFESSOR DOKTOR." Akademiska titlar ger känslan av ett gammalt Europa där tågen sakta glider in och en anständig människa har visitkort och en respektabel adress. Något stramt åt det borgerliga hållet. Vi byter om till middag som aldrig får vara för tidig. Högt i tak, persiska mattor och en polerad Steinway i vardagsrummet. Någonstans där flög mina tankar första gången jag hörde talas om en konstnärlig doktorsexamen. Det var kring 2006 då Matts Leiderstam disputerade vid Malmö konsthögskola – den första i Sverige att göra så.

Det akademiska var inte något särskilt viktigt under min uppväxt. Vad skulle man med en akademisk utbildning till? Jag var ung och kommunistisk och skulle göra världsrevolution. Konsten var för lätt. Ett sätt att tjäna pengar. Jag är liksom uppvuxen på konst. Hyran betalades med konst. Maten byttes ibland mot konst. Det fanns konton till färghandeln och mataffären. Det var bara att hämta det familjen behövde.

Jag och min bror brukade räkna röda prickar på vernissager. Varje röd prick innebar nya leksaker, blommor i trädgården, mat, kläder och livet. Pengar var av papper eller klingande mynt, och de rann ur fickorna som vatten. Pengarna kallades för stålar eller ribbor. Tavlorna kallades för macklingar eller grejer. Det luktade olja, terpentin och fixativ

hemma. Farsans bläckpenna fick man inte röra. Man skulle också ge fan i oljefärger och kriter.

Det enda som var bättre än att skapa konst för pengar var film. Filmen öste på med ännu fler tusingar. Stora lakan. Fråga mig inte varför.

Det tog tid innan jag började göra konst och kalla det för konst. Vägen dit gick över fotografi innan fotografi var konst, det dokumentära, det journalistiska, och när jag till slut inte kunde komma någon annanstans blev det konst. Det var i brytpunkten mellan det analoga och digitala som min konst växte sig stark. Nu har jag levt på min konst sedan nittioalet, och ibland undrar jag hur det gick till. Det är så man lever som konstnär. Först gör man en konst och sedan gör man en annan konst. Plötsligt har man gjort en massa konst, och tittar jag på klockan har det gått nästan fyrtio krokiga år.

"Jag visste att vissa kallade mig teckningsläraren bakom min rygg. Jag visste vad de menade."

Länge skröt jag över att vara autodidakt, självlärd. Jag hade fem högskolepoäng efter en för mig misslyckad kurs i konstvetenskap på Konstfack, annars fanns det noll på mitt akademiska cv Naturligtvis var det lite av en lögn eftersom uppväxten i ett konstnärshem medför en massa saker gratis. Om man har sett konst bli till från ingenting, ungefär som en katt fångar en mus, blir själva skapandets akt avmystifierad.

NÅGONSTANS I ÖVERGÅNGEN mellan 2000-tal och 2010-tal började min konstnärliga praktik först nosa på konstnärlig forskning, varpå jag sökte och antogs till en doktorandtjänst. Mina praktiska kunskaper blev validerade efter alla år av fotografi, skrivande, tecknande, dokumentärer, animationer, radio, film, curaterande, resande, video och performance. Det var ju perfekt. Istället för att ta studielån fick jag betalt för att studera.

Tjillevippen! Nu var jag inne i akademien. Fast jag blev lite snopen. Jag hade sett fram emot fem år som en sorts artist-in-residence och få göra färdigt en animerad film. Det visade sig istället vara en lång och ganska tuff forskarutbildning.

År 2017 avslutade jag en femårig forskarutbildning vid Stockholms konstnärliga högskola.

Disputerade heter det.

Skolan hann byta namn tre gånger. Först hette den Dramatiska Institutet och sedan Stockholms dramatiska högskola och till sist Stockholms konstnärliga högskola. Konstnärlig forskning var nytt på skolan då. Att vara doktorand var fint. Fast ingen visste hur vi skulle jobba. Jag och min kollega Kirsi fick varsitt rum som var vitt och kallt och vette mot Filmhuset. Vi hade en mycket liten budget och förväntades att gå på möte med skolans forskningsavdelning en gång i veckan.

Jag hade mitt vita rum att gå till och tillgång till en dator. Allt kändes ganska fel. Fast folk var snälla.

På skolan var jag redan betraktad som lite konstig. Jag hade nämligen varit delaktig i att introducera och definiera ämnet animerad film på skolan. Jag visste att vissa kallade mig teckningsläraren bakom min rygg. Jag visste vad de menade. Att det fanns någon som badade i färg, kriter, kartonger, stativ och sladdar och att den personen var jag och mina studenter. Det var egentligen ganska kul att folk blev ställda av lite lera och färg på en konstnärlig högskola. Dessutom kunde jag skriva. Men då i början av mina doktorandstudier var det fortfarande en diskussion om konstverkets roll i den konstnärliga forskningens tid som

FOTO: JANN LIPKA

pågick. Det fanns de som doktorerade kring sin praktiska kunskap och som använde skrivandet som en återblick: att vandra in i och förlora sig i backspegeln – och sen fanns det dem som jag som envisades med att göra konst. Det och en hel massa saker jag fick lära mig på den vägen. Det första var att berätta för alla vad jag höll på med – att presentera mitt forskningsprojekt så att andra begriper. *Att dela med sig*. I det ingick även att läsa texter och skriva tillsammans med andra.

DET ÄR NÅGONSTANS där definitionen av konstnärlig forskning börjar: *att dela och att göra tillsammans*. Att ta reda på nya saker med en motor som heter *förundran*. Läsa, skriva, diskutera. Det är den glada definitionen av vetenskapen. Det var det jag lärde mig under tre tunga kurser i kunskapsfilosofi med professor Ingela Josefson ▶

Nils Claesson är konstnär och filmare. Konstnärlig doktor i performativ konst och lärare på Stockholms konstnärliga högskola.

och filosofen Tore Nordenstam. Initiativet till kurserna i kunskapsfilosofi kom från Ingela Josefson som var professor på Teaterhögskolan som slogs ihop med Dramatiska Institutet. Ingela lyckades med att hacka in sig på ett nationellt nätverk som hette Konstnärliga forskarskolan. Ingela och Tore samlade konstnärliga doktorander från hela landet till kursen. Där lärde jag känna musiker, kompositörer, dramatiker, filmare, författare, bildkonstnärer, textilare och keramiker från Ystad till Haparanda. Vi skrev på svenska. Det gör man inte riktigt längre.

GEMENSKAPEN OCH ALLA diskussioner som föddes under de åren blev kärnan i min doktorandutbildning. Ingela Josefson och Tore Nordenstams metod var att bomba praktiker med klassiska texter – av Aristoteles, Platon, Gadamer, Hanna Arendt, Sofokles, Wittgenstein och andra – i ständig dialog om dilemman, moral, etik, politik, antifascism och klassiska dygder som mod. Ingela hade tidigare varit rektor på Södertörns högskola och hämtat sin praktik från sin undervisning för

”Det är de fem pelarna som skapar och tydliggör konstens rötter, historia, varande och nödvändighet.”

arbetare inom sjukvården och den grafiska industrin på 1970-talet. Ett projekt som genomfördes i samarbete med fackföreningar och som byggde på att koppla kunskap till makten att förändra sin situation. Kärnan var att ge ord åt kunskaper och färdigheter som traditionellt inte värderades lika högt som det akademiska. Det som kallades för *tyst kunskap* och som idag benämns *praktisk kunskap*.

Dessutom var Ingela svensklärare och kunde jaga livet ur en om man stavade fel (inte svårt för en dyslektiker som jag). Kombinationen av att

läsa och skriva tillsammans med andra konstnärliga forskarstudenter från hela landet och att göra ny konst – filmer, performance och utställningar – utgjorde mitt doktorsarbete.

En annan tidigare erfarenhet spelar in här. Det var alla mina år med det konstnärsdrivna medielabbet CRAC (Creative Room for Art and Computing) som under åren 1997 till 2005 utgjorde ett kraftcentrum i Stockholms konstliv. Där möttes bildkonstnärer, animatörer, fotografer, filmare, scenfolk och teknokonstnärer. Där introducerades mycket av den digitala tekniken och apparaterna för Stockholms konstnärer. Där var jag en av de drivande och ordförande för föreningen (2002 till 2004 och medlem i styrelsen från 1998 till 2005).

CRAC VAR EN kunskapande plats. En oas. En plats för produktion av konst men också av idéer, sammanhang och vänskap. Det skapades också band till filosofer och kritiker då CRAC delade lokal med Site som var en filosofisk och kritisk nätpublikation som drevs av Sven-Olov Wallenstein, Power Ekroth och Staffan Lundgren. Inne

i virvelstormen CRAC fanns det en akademisk kärna eftersom många i styrelsen kom från Kungl. Konsthögskolan, Arkitektthögskolan och Konstfack eller senare blev professorer där.

Med det vill jag säga att det krävs fem pelare för att skapa konstnärlig forskning: att samla människor att läsa och skriva tillsammans, att dela kunskaper i en öppen och kritisk dialog, en konstnärlig forskningsmiljö (ett CRAC, ett labb, en verkstad, en praktik). Vidare behövs också en publik och ett arkiv. Ett sorts minne och en rymd att studsa mot. De här fem pelarna är den verkliga betydelsen av ordet akademi. De är vad som gör att vi konstnärer blir något mer än avancerade hantverkare och leverantörer av varor till beställare. Det är de fem pelarna som skapar och tydliggör konstens rötter, historia, varande och nödvändighet. ●

